

KADINLAR HALK FIRKASI

BAKİ SARISAKAL

KADINLAR HALK FIRKASI

16 Haziran 1923'te Nezihe Muhittin¹ önderliğinde kurulan parti Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk siyasal partisidir. Partinin Genel Sekreterliğini ise Şükufe Nihal Hanım yapmaktadır. Nezihe Muhiddin, Türkiye'de kadınların siyasal haklarını elde etmeleri konusunda cesaretle mücadele vermişti. Yaptığı en önemli işlerden biri 1923'te Kadınlar Halk Fırkası'nı kurmasıdır. Üstelik bu parti henüz Halk Fırkası, yani Cumhuriyet Halk Partisi kurulmadan önce kuruluş çalışmalarını tamamlamış ve kuruluş dilekçesini vermiştir.

23 Haziran 1923 tarihinde yayınlanan Süs Mecmuasında yer alan bir yazıda Kadınlar Halk Fırkasının kuruluşu şöyle anlatılıyor:

“ Türk kadınlığı pek şayanı takdir bir hatıra ile meşkûr bir faaliyet devresine dahil olarak memleketin hayat-ı umumiyesinde muhim bir safha-i mevcudiyet arae ediyor. Geçen hafta Darülfununda vuku bulacağını haber verdiğimiz Kadınlar Şurası ictimandan bugün “Kadınlar Halk Fırkası“ doğdu.

Mütefekkir bir hanım zümresi muntazam bir teşkilat vücyda getirmek üzere Nezihe Muhiddin Hanımefendi'nin riyasetleri altında toplanıp bir fırka teşkiline karar vermişler ve bunun için hükümete verdikleri beyanname:

“ Memleketin her noktasında siyasi, içtimai ve iktisadi bütün mesailde kadının dolayısıyla veya doğrudan doğruya dahil ve tesirinden azade kalmış bir keyfiyet bulunmamasına rağmen bu mesayinin gözle görülür derecede bariz olmadığından bahsederek yer yer tecelli eden kadın mevcudiyet ve şahsiyetinin kütleli bir şekle ifragı asgari bir semi ile azami kazanç teminini mucip olduğundan memleketimizin hakiki saadet ve necatını bulunduğu muhakkak olan umdeler etrafında içtima ederek kadın aleminde bir olurken memleketin en mukaddes vakaiyinde hisselerinin ifası umdelerin tasrih tatbikini temin eyleyeceğine kanaat ettikleri “Kadınlar Halk Fırkası“ namıyla bir cemiyet teşkil ettiklerini bildirmişlerdir.

Bu şayan tebrik teşebbüsün başında Nezihe Muhiddin Hanımefendiden başka Nimet Remide (İkinci Reisi), Lütfiye Bekir (Mesül Murahas), Şukufe Nihal (Katib-i Umumi), Matlube Ömer (Veznedar), Saniye (Muhasebeci) ve aza olarak Nesime İbrahim, Zeliha, Tuğral ve Faize Hanımefendiler bulunmaktadır.

Yeni fırka isminden anlaşıldığı gibi siyasi ceryanlara dahil olmak arzusunda değildir. Muhterem heyetin herşeyden evvel emeli kadınlık alemini bu harekete muktedir bir dereceye terfi etmek ve bilhassa memleketin içtimai ve iktisadi terakki gayelerinin tahakkukunu temin etmektir. Bunun için bidayeten kadınları tenvir, onları müstakbel vazifelerine ihzar etmek arzusundadırlar. Bu vazifeler ise, evvela analık ve sonra aile kadını vazifeleridir.

Bu teşebbüsün ne salim bir fikir tetkik ile tekrar ettiğini gösteren bu noktaya nazarı dikkatinizi celb ederim.

Nezihe Muhiddin Hanım

¹ Nezihe Muhiddin 19. yüzyılın sonunda İstanbul'da doğmuştur. Farsça, Arapça, Almanca, Fransızca bilen Nezihe Muhiddin, yirmi yaşında İttihat Terakki Kız Sanayi Mektebi'ne müdür olmuş, Sabah, İkdam gibi gazetelere sosyoloji, pedagoji, psikoloji yazıları yazmaya başlamıştır. Sahnelenmiş piyesleri, operetleri, filme alınmış senaryoları vardır. 20 roman, 300 öykü yazmış olan Nezihe Muhiddin 1958 yılında İstanbul'da bir akıl hastanesinde yapayalnız vefat etmiştir.

Bu parlak, sahte bir alayış arzusunun kapılarak geçici hevesler peşinde bir müddet koştuktan ibaret bir teşkiyat değil, bilakis memleketin başlıca vehim marazlarını esasından teşhis etmiş ve bunlara çare ararken büyük bir nüfuz nazar göstermiş münevver bir uzvudur.

Kadınlar Halk Fırkası Kurucuları

Oturanlar Sağdan: Nesime İbrahim, Nimet Remide, Zeliha, Faize Emrullah, Tuğral Hanımlar

Ayaktakiler Sağdan. Fırkanın Müşaviri Fethi Bey, Saniye, Lütfiye Bekir, Nezihe Muhiddin, Şüküfe Nihal Hanım , Muhsine Salih, Matlube Ömer Hanımefendiler

Reis-i sani Nimet Remide Hanımefendinin tanın muhabirine söylediği sözlere nazaran, yeni fırka Anadolu'nun en uzak köylerine kadar hemşireler gönderip kadınları garbın terekkiyat hazırasına alıştırmak, kendilerini tenvir, hayatlarını tanzim ederek aile teşkilatına yardım etmek ve bunun için bilhassa cehalet ve taassub mücadelesine atılmak istiyor.

Kadının memlekette bu günkü vazifesini bu çerçeve dahilinde teşebbüs etmek, son derece muhtacı ıslah bir halde bulunan hayat-ı umumiyemizin pek keskin bir nüfuz nazarla tedkik edildiğini ispat etmiyor mu? Ve fırka heyet muhteremesinin ilk noktada gösterdikleri bu kudret kendilerinden memleket için bize büyük ümitler veriyor mu? “²

Şüküfe Nihal Hanım

Yine 30 Haziran 1923 tarihinde yayınlanan Süs

² Süs 23 Haziran 1339, Sayı: 2

Mecmuasında yer alan bir yazıda Partinin Genel Sekreterliğini Şüküfe Nihal Hanım “Fırkamızın Mefkuresi” adıyla kaleme aldığı yazıda şöyle diyor:

“ Kadınlar Halk Fırkası’nın mesaisine iştirak etmek üzere Nezihe Muhiddin Hanımefendi tarafından avdet olunduğum zaman, ilk düşündüğüm şey, kadınlığın tamamıyla hazır bulunmadığı bir zamanda mevsimsiz bulduğum bu harekete bir çok tenkitler, itirazlar hazırlamak olmuştur.

Gazeteler halk, hatta münevverler, kadınların mebus olmak, mevkii iktidara geçmek gayelerinden bahsediyorlardı. Bu hareketin başında Nezihe Muhiddin Hanımefendi gibi bu memlekette senelerden beri faaliyet ve irfanıyla tanınmış mümtaz, ciddi bir şahsiyet bulunmasaydı, belki bu davete icabet etmemek nezaketsizliğinde bile bulunacaktım. Binaenaliye bunu Nezihe Hanımefendiyle bir teşrif fırsatı addederek, davet edildiğim gün, içtimada hazır bulundum. Nezihe Hanım fazla izahata lüzum görmeden bana, fırkanın programını tedkik etmemi teklif ettiler.

Programa yavaş yavaş gözlerimi gezdirirken kalbimin en insani bir köşesinde, mukaddes bir alevin yanmağa başladığını duydum. Bu teşebbüs “ Kadınların hakkı siyasilerini elde etmek maksadıyla “ gibi bir kilişe altında, herkese onların mebus, nazır olmak istediği telakkiyesini veren hodgam bir faaliyet nüvesi değildi. Kadın asırlardan beri esir, aciz, hayatını bir tabiat kanunu zannederek lakayt ellerde sürüklendikten sonra kendi varlığını idrak etmiş, haysiyet ve vakarının, huzur ve saadetinin haklarını talep ediyor. Bu büyük Gazi’nin bila tefrik, bütün evlad-ı vatanı davet ettiği Halk Fırkasına- kendiside bu toprağın en hakiki bir evladı olmak itibarıyla – iltihak etmekte tabii bir hak görüyordu.

Kadınlar Halk Fırkası’nın programı, şimdiye kadar her fırsatla izaha uğraştığımız gibi, kadının, içtimai, iktisadi ve bilhare siyasi sahalarda haklarını, inkişaflarını temin etmektir. Mesela: Bugün gerek mektep, gerek aile hayatımızda bir talim ve terbiye buhranı hüküm sürüyorken, bunun daha fazla devamı bir milletin inkarının en muhlak amillerinden biri olabilir. Memleketimizdeki talim ve terbiyesiyle erkeklerden daha yakın bir şekilde alakadar olmayı kendisi için bir vazife bilmiştir. İbtidai terbiyemiz, ezeli bir vicdansızlık içindedir. Memleketimiz de bu günkü mevcut terbiyenin, istikbalin gençlerini hayat ve medeniyet aleminde müdafaa edebilecek bir silah olabileceğine emin değiliz.

Öyle acıklı aile felaketleri var ki; bunun başlıca sebebi, hep memleketin bu lakayt ve geliş güzel terbiyesinin neticesidir. Aile ve nikah kanunlarımızı da hiç şüphesiz kadının hakkı ve şahsiyeti gözetilmemiştir. Zevciyle herhangi bir sebeple yaşamakta devam imkanını görmeyen bir kadın ondan ayrılmak hakkına malik değildir. Halbuki diğer tarafta on beş senelik zevcesinden usanan bir zevç, onu üç çocukla sokak ortasında bırakmağa kendisinde hak görüyor ve bu cinayetiyle aile kanunu kendisini katiyen mesul addetmiyor.

Bu mesavenetsizliğe, bu çirkin facialara nihayet vererek hem kendisini hem beşeriyeti, her gün yuvarlandığını zillet ve izmihlal uçurumdan kurtarmak, kadının hakkı, vazifesi ve en tabii bir ihtiyacı değildir?

Kadınlar fırkasının ictimai endişelerinden biri de arzahaneler ve yetimhaneler açılmalıdır. Hani hergün kaldırım kıyılarında lekeli, iğrenç bir şekilde uzanmış, kol ve bacaklarını gördüğümüz ve eteğimizi çekerek mağrur ayaklarımızın ucuyla çiğneyip geçtiğimiz bedbaht insan yavruları vardır; bunları şimdiye kadar hangi zengin, hangi merhametli insan görmüş ve hangi cemiyet mesaiyesiyle onu oradan kaldırmaya amel olmuştur? Kadınlar Halk Fırkası esaslı icraatıyla beşeriyetin gözleri önünden bu feci sefalet levhaalrını kaldırmak için çalışacak ve insanlığı, hemcinslerini böyle ayağının ucuyla çiğnemek günahından kurtarmış olacaktır.

Bu gün memlekette ilmiyle, irfanıyla kendini tanıyan bir zümre vardır. Bu münevver cümle yalnız kendi saaderi, kendi zevkiyle iktifa edecek kadar bencil değildir.

Arkasında cahil, görgüsüz, bitkin ve esir bir kitle var ki, bunun uyanan kadınlığın samimi endişesi, asrın ihmal ettiği bu perişan kadinkitlesine mevcudiyetini, hakkını, tanıtmak, ona layık olduğu huzur ve saadeti bahşederek, mukaddess inkılabın gelecek neslini daha şerefli ellerin, daha şuurlu dimağların, terbiyesine tevdi etmektir.

Türk kadını bir mikrop gibi yiyip bitiren yalnız cehalet değildir. Fikir ve atalet onun ikinci hastalığıdır. Bunun memlekette milyonlarla el ve erke ya büsbütün atıldır.

Yahut semeresiz, köhne bir tarzda mesaiye bağlanmaya mahkumdur. Sermayedarlara müracaatla tesis edilecek darsenelerde Türk kadınlığını hummalı bir faaliyetle çalıştırmağa ve kazancını mesaiyle mütenasip bir şekilde tezevni etmeğe gayret ederek sefaletten kurtarmak münevver kadınlığın büyük bir emelidir. Anadolu kadınında bütün ihtiyaçları bütün ihtiyaçları nazarı dikkate alınacak onun muhiti dahilinde tenvir ve inkişafına yarayacak her türlü teşebbüs ve fedakarlıktan çekinilmeyecektir.

Kadınlar Halk Fırkası'nın programı, hiçbir zaman kadını aileden ayırmak gayesini istihdaf etmez. Bilakis lüzum ve kudsiyetini takdir eder ve kadının, her zaman çocuklarının hakiki ve mesud merbiyesi olmasını temenni eder. Yalnız bir aile teşkil edemeyen kadınında hariçte çalışması, hariçte seviyesiyle mütenasip bir işte çalışmasını gerek iktisadi, fikri ihtiyaçlarını tatmin ve gerek ahlaki sefaletlerden vakaya nokta-i nazarından pek tabii ve zaruri görür. Kadının hariçte çalışması, yalnız babanın mesayisi aile ihtiyacını temine kafi gelmediği zamanlar içinde, kadının mesayi programını iyi tanzim etmemesi şartıyla – elbet refahı mucip bir şekildir.

Kadınlar Halk Fırkası bugünkü mebusları kendi tarafından müntehip mebuslar gibi telakki etmekte ve kendilerine hürmet ve itimad beslemektedir. Lakin gittikçe benliğini daha ziyade idrak eden bir kadın ekseriyeti hazırlandığı vakit, elbet bu münevver kitle kendi mukadderatını idare edecek olanlara kendi itimadını ihtiyarıyla vermeyi ve hatta kendisine telakki eden meselelerin müdafaasında kendisini bizzat temsil etmeyi bir hak bilecektir.

Türk kadını hiçbir zaman mütceldane hareketlerde bulunmamakla beraber mukaddes gayesine avrmak için çok azimkar ve çok fedakar olmayı kendisi için bir fazilet telakki etmiştir.”³

Kadınlar Halk Fırkası'nın kurulması dönemin 'erkekleri' tarafından alaya alınır. Akbaba dergisinde 21 Haziran 1923 tarihli sayısında parinin kuruluşunu mizah konusu yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa liderliğindeki Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti o dönemde seçim beyannamesi olarak 9 ilke yayımlamıştır. Bunu çağrıştıracak bir şekilde, Nezihe Muhiddin'in Kadınlar Halk Fırkası'nın reisi olarak karikatürü çizilmiş ve Kadınlar Halk Fırkasının Dokuz İlkesi şöyle sıralanmıştır:

- 1- Hâkimiyet bilakayd ü şart kadınlarıdır. (Egemenlik kayıtsız şartsız kadınlarıdır.)
- 2- Her zevç, zevcesine itaate mecburdur. (Her koca, karısına itaate mecburdur.)
- 3- Bütün ev işleri erkeklere aittir.
- 4- Erkek, kadının müsaadesi olmadıkça harem dairesinden dışarı çıkamayacaktır.
- 5- Muaşakatın sürat ve emniyetini temin için her mahallede gişeler açılacaktır.
- 6- Dulların istikbali temin edilecektir.
- 7- Ziyet eşyasının ithali serbesttir.
- 8- Taaddüt-i zevcat memnudur. (Dört kadınla evlilik yasaktır.)
- 9- Her kadın, indellüzum (gerektiğinde), kırk yaşına gelen zevcini (kocasını) tekaüde sevke (emekliye ayırmaya) veya gayri faale tefrike (ayırmaya)

TBMM o yıllarda kadınlara parti kurma hakkı vermediğinden ve “kadın-erkek ayrımı yaptığı” gibi basit bir gerekçe yüzünden partiyi kapatır. Kadınlar Halk Fırkası, sonradan Türk Kadınlar Birliği'ne dönüşür ve kadınların seçme ve seçilme hakkı elde etmesi için çaba verir.

³ Süs 30 Haziran 1339, Sayı: 3